ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ **100 ЖЫЛ**

Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Алматы, 2025

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

100 жыл

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Әркім өзіне ие болуға, жалтақтық, жағымпаздық жасамай, өз ары, өз намысы алдындағы жауапкершілікті сезінуі тиіс. Өз қадір-қасиетін, өз құнын, басқаның да ар-ожданын қастерлеуі қажет. Өмірден адам боп, азамат боп өту парыз екенін еш уақытта ұмытпағаны абзал.

Темірбек Қожакеев

100 жыл

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

ҚОЖАКЕЕВ Темірбек Қожакеұлы (17.12.1926, Жамбыл обл. Мерке ауд. Ойтал а. – 29.12.2003, Алматы қ.) – филол. ғыл. докт. (1970), проф. (1974), ҚР еңбек сіңірген мәдениет қызметкері (1972), Қазақстан жоғары мектебі ғылым академиясының құрметті акад. (1996). Орта мектепті бітірген соң, үш жыл әскер қатарында (1947–48) болып, елге оралып, Мерке аудандық комсомол к-тінде бөлім меңгерушісі болып істейді (1947–48). С.М.Киров атынд. Қазақ мемл. ун-тін журналиситка мамандығы бойынша бітірген (1953). 1953 жылдан өмірінің соңына дейін осы оқу орнының журналистика, филол. ф-ттерінде оқытушы, аға оқытушы, доцент (1965), кафедра меңгерушісі (1976–87), ф-т деканы (1972–86) қызметтерін атқарды. «Қазақ совет фельетоны» тақырыбында канд. (1961), «Қазақ сатирасы» бойынша докт. дисс. қорғады. Қазақ сатирасының тарихы мен оның жанрлық-көркемдік ерекшеліктерін ғыл. тұрғыдан зерттеді. Осы уақытқа дейін арнайы зерттелінбей келген қазақ сатирасының тарихы, қисыны, тәжірибесі алғаш рет ғыл. тұрғыдан сараланып, жүйеленді. Ғалымның «Жыл құстары» (1991), «Көк сеңгірлер» (1992), «Сара сөздің сардарлары» (1995), «Қым-қуыт іздер» (1999) атты еңбектері еліміздің әлеуметтік-мәдени дамуында қоғамдық пікірлердің ұйытқысы болған, халқымыздың ұлттық рухани өмірінде айтарлықтай рөл атқарған, кейіннен ұлтына адал қызмет еткені үшін отаршылар тарапынан құғынға ұшырап, жазықсыз жазаланған Н.Төреқұлов, А.Асылбеков, М.Жолдыбаев, Қ.Сарымолдаев, Ә.Досов, Ш.Тоқжігітов, Ә.Айсарин, Е.Алдоңғаров, Ғ.Тоғжанов, И.Тоқтыбаев, С.Есова, Т.Рысқұлов, С.Қожанов, Ә.Бәйділдин, Ж.Сәрсенбин, т.б. секілді көптеген қоғам, мемлекет, мәдениет қайраткерлеріиен бірге Ж.Аймауытов М.Дулатов, М.Жұмабаев, С.Сейфуллин, І.Жансүгіров, Б.Майлин сияқты қазақ әдебиеті классиктерінің журналистік қырлары жайында да қызғылықты мағлұматтар бар. Қ-тің «Үркіншілік» (1996) атты әңгіме, повестер жинағы жарық көрген. Ол Е.Ильинаның «Дуал мен шуыл», Н.Кальманың «Джим-лифтер», «Қызыл башмақ», С.Шевцовтың «Тынымсыз балалар» шығармаларын қазақшалаған. Ғалымның құрастыруымен, редакторлығымен бірсыпыра ғыл. жинақтар, қазақ журналистерінің шығармалары жарық көрген. 30-ға жуық сын-зерттеу, монографиялық кітаптары шыққан. Ол – Қазақстан Журналистер одағы сыйлығының иегері, «Құрмет белгісі» орденімен марапатталған.

Ш ы ғ.: Фельетон мәселелері, 1962; Қазақтың халық сатирасы, 1962; Қазақ совет баспасөзі тарихынан, (Б. Кенжебаевпен бірге), 1962; Қазақтың халықтық сатирасы, 1968; Қазақ мысалы, 1969; Абай және Сұлтанмахмұт, 1969; Қазақ сатирасы, 1970; Абай – сатирик, 1970; XX ғасыр басындағы қазақ сатирасы, 1974; Қазақ совет сатириктері, 1975; Сатира және дәуір, 1976; Бүгінгі қазақ сатирасының проблемалары, 1978; Адам. Қоғам. Сатира, 1980; Сатиралық жанрлар, 1983; Сатира – тәрбие құралы, 1984; Сатира – күштілер қаруы, 1985; Сатира негіздері, 1996; Шалқу сөздер мен шаншу сөздер, 2002.

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

100 жыл

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Мемлекет мерейін көтеруде, оның тәуелсіздігін орнықтыра беруде қоғамның әрбір мүшесі-ақ ерлік әрекетке, батыл пікір айтуға дайын болуға, тілінен сүрінбеуге тиіс. Сонда ғана тәуелсіздік тұғырында мызғымай тұра бермек.

Темірбек Қожакеев

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

100 жыл

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Әулиеата өңірі – менің туған өлкем.
Мен осы өлкенің өрінде өстім. Тау-тасында таутекекедей секіріп, арынды өзендерінде шомылып, шаңына аунадым. Көкорай шалғында асыр салып, көбелек қуып ержеттім.

Темірбек Қожакеев

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Баспасөз – хабар бұлағы ғана емес, әрі сарқылмас білім бұлағы, жаңалық жаршысы.

Баспасөз – жарқын істер жаршысы ғана емес, әрі кемшілік атаулыға қарсы күрес.

Темірбек Қожакеев

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Арман!
Арман – алыста жүрген, биікте самғаған ақ құс. Арман – алыстан көрініп шапағат шашар таң арайы. Армансыз адам да, қоғам да болмайды.

Темірбек Қожакеев

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

100 жыл

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Адам өмірі
жылдың төрт мезгілі сияқты.
Балалық шақ – көктем.
Жастық шақ – жаз.
Жігіттік шақ – күз.
Қарттық шақ – қыс.
Бізге де қыс келді.

Темірбек Қожакеев

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

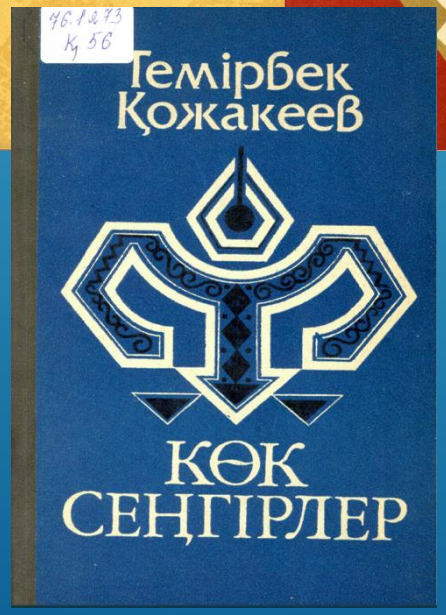

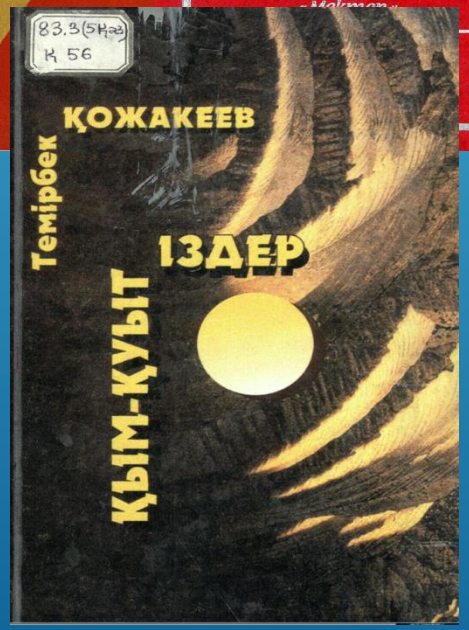
100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

ҚазҰУ декандары азаматтық қорғаныс жаттығуында

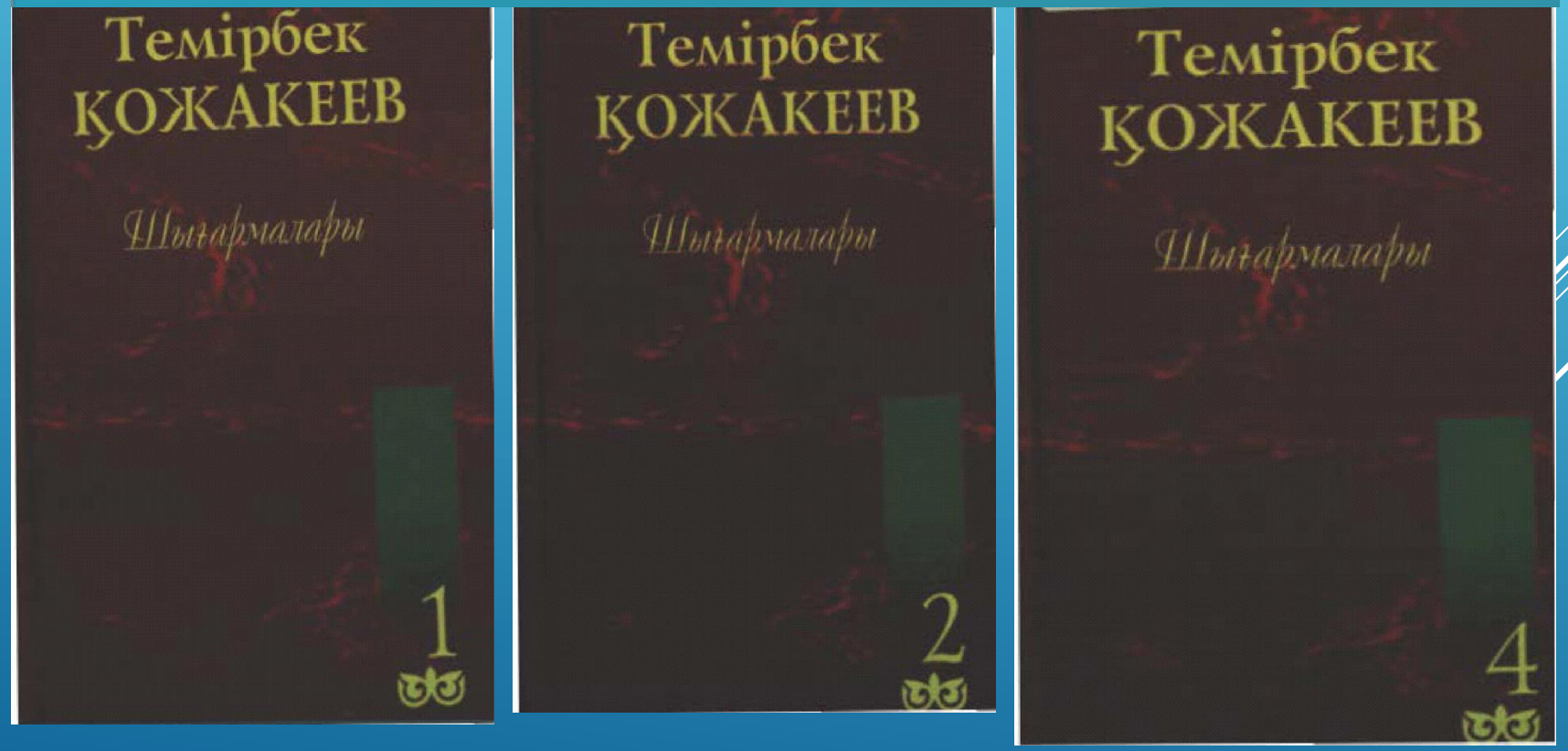
100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Қожакеев Т. Шығармалары. I-YIII томдар. – Алматы: «Айғаным» Баспа үйі, 2014-

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Филология ғылымдарының докторы, профессор Қожакеев Темірбек – қазақ әдебиеті мен сатирасының проблемаларына арналған жиырмадан аса кітап, кітапша, монографияның авторы, республикаға белгілі әдебиет сыншысы, көркем әдебиеттегі сатира жанрының насихатшысы.
Бүгінгі орта жастағы және төменгі буын сатириктер мен юмористердің көбі Т. Қожакеевтің шәкірттері екенін атап айту керек.

Мұхамметжан Қаратаев

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Қожакеев Т. Шығармалары. I-YIII томдар. – Алматы: «Айғаным» Баспа үйі, 2014-

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

Қожакеев Т. Шығармалары. I-YIII томдар. – Алматы: «Айғаным» Баспа үйі, 2014-

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Т. Қожакеев көп жылдардан бері қазақ сатирасының тарихын зерттеп келеді. Осы проблема бойынша автордың ұзақ жылдардағы еңбегінің қорытындысы ретінде екі бөлімнен тұратын «Қазақ сатирасы» атты монографиялық зерттеу туды. Егер Қазақстан әдебиетшілерінің әдебиет жанрлары тарихын тереңдеп зерттеп білуге әлі шындап кіріспегенін ескерсек, Қожакеев жолдастың бұл еңбегін ерекше ғылыми зерттеу ғана емес, әрі әдебиет жанрлары бойынша үлкен монографиялық еңбектердің басы деп мойындауымыз керек.

Мәлік Ғабдуллин

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

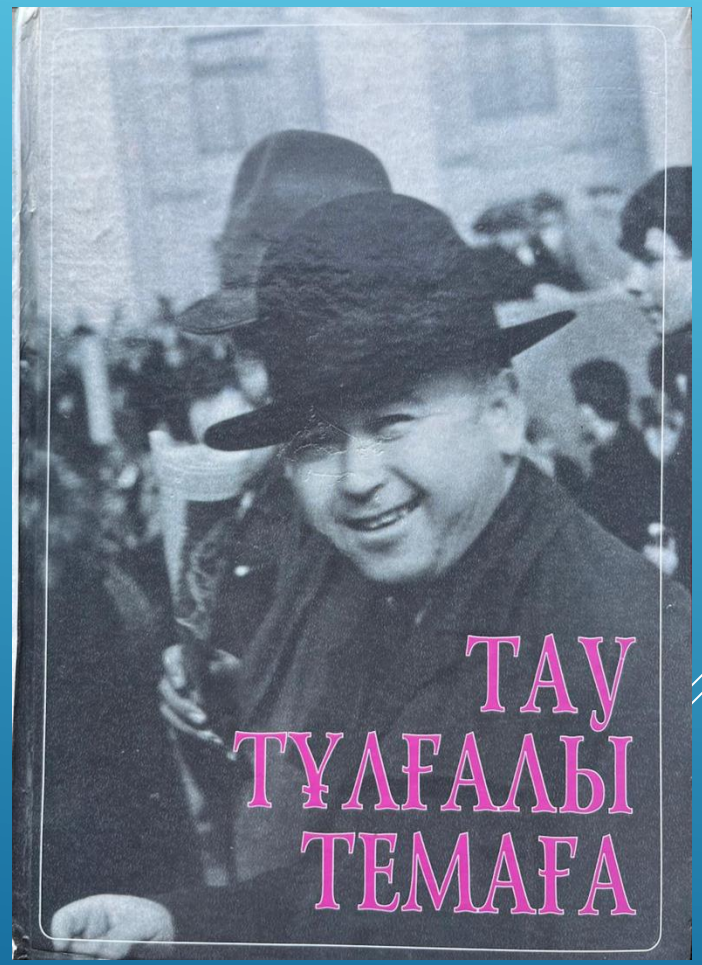
ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

100 жыл

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Т. Қожакеевтің Қазақ фельетоны туралы монографиялық еңбегінің ғылыми, практикалық мәні зор. Т. Қожакеевтің бұл монографиялық еңбегі – Қазақ Совет әдебиеттану ғылымына қосылған тың үлес.

Есмағанбет Ысмайылов

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Қазақ университетінің филология, журналистика факультеттерінда қырқыншы, елуінші жылдарда оқыған адамдар – эстетикалық ілім жағынан өз қатарларының маңдай алдында оқ бойы озық тұратын мамандар. Неге десеңіз, олар – әдеби білім жағынан Әуезов мектебінен шыққан адамдар. Дәл осы мектепте пісіп-жетілген менің талантты достарымның бірі – Темірбек Қожакеев.

Зейнолла Қабдолов

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Т. Қожакеев – Қазақстанның белгілі ғалымдарының бірі. Қазақ әдебиеті, қазақ баспасөзі мәселелеріне арналған бірсыпыра еңбектерімен танымал. Соңғы жылдарда ол қазақ сатирасы туралы бірнеше монография жазды. Оларда сатира, юмордың ғылыми сырларын әңгімелеген. Революцияға дейінгі дәуірдегі қазақ сатирасы, жеке ақын, жазушылардың сатиралық мұрасы талдауға алынған. Еңбектері ғылымның барлық талаптарына жауап береді.

Гамид Араслы,
Әзербайжан Ғылым академиясының академигі

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Т.Қожакеев өз зерттеулерін мол да әр алуан материалдар негізінде жазған. Көп ретте автор өзіне дейінгі ғалымдардың да, қазақ сатирасын жасаушылардың да еңбегіне сыни тұрғыдан келіп бағалай білген. Соның негізінде қазақ сатирасының даму заңдылықтары мен өзіндік ерекшеліктерін ашқан. Оның еңбектерінің бір құндылығы осында жатыр.

Бибі Керімжанова,
Қырғыз Ғылым академиясының мүшесі

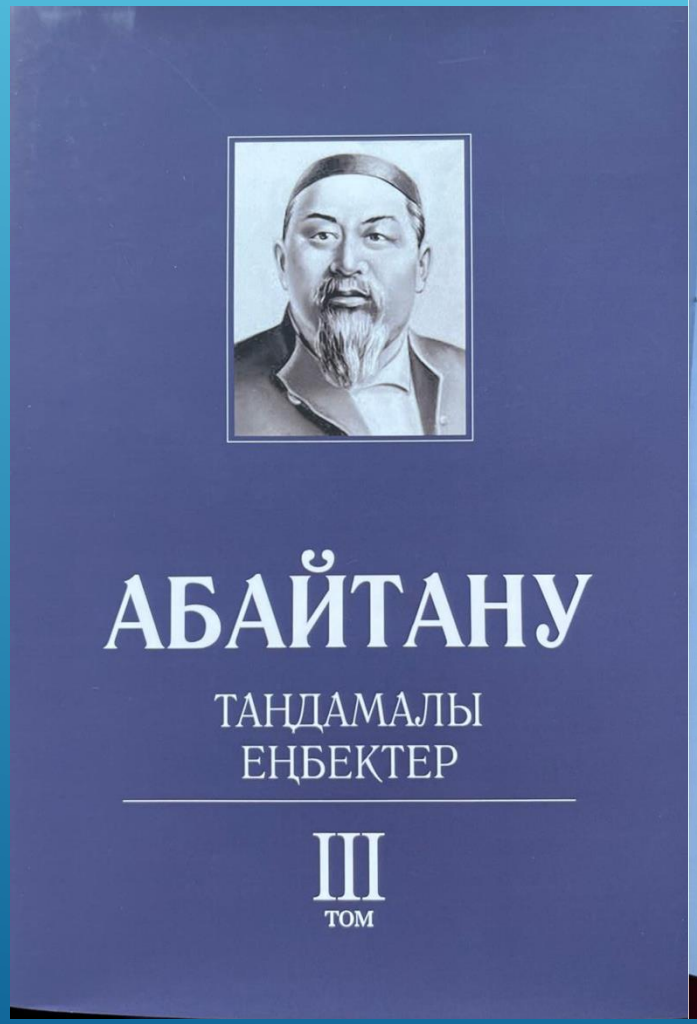
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

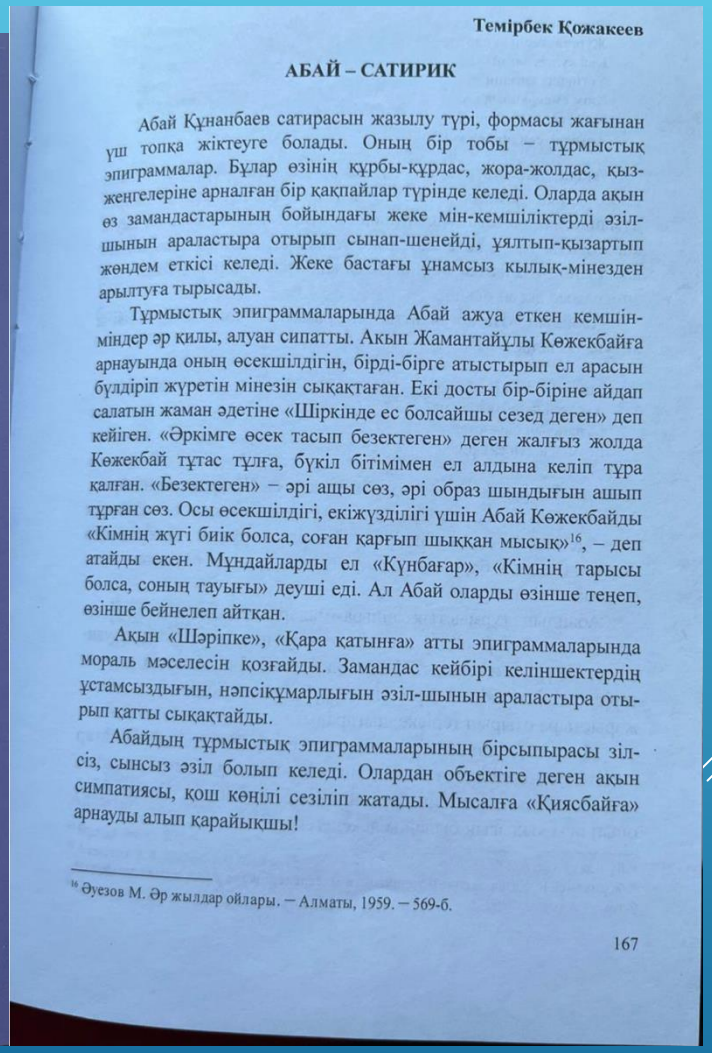

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Темірбек Қожакеев

АБАЙ – САТИРИК

Абай Құнанбаев сатирасын жазылу түрі, формасы жағынан үш топқа жіктеуге болады. Оның бір тобы – тұрмыстық эпиграммалар. Бұлар өзінің құрбы-құрдас, жора-жолдас, қыз-жеңгелеріне арналған бір қақпайлар түрінде келеді. Оларда ақын өз замандастарының бойындағы жеке мін-кемшіліктерді әзіл-шынын араластыра отырып сынап-шенейді, ұялтып-қызартып жөндем еткісі келеді. Жеке бастағы ұнамсыз қылық-мінезден арылтуға тырысады.

Тұрмыстық эпиграммаларында Абай ажуа еткен кемшін-міндер әр қилы, алуан сипатты. Ақын Жамантайұлы Көжекбайға арнауында оның өсекшілдігін, бірді-бірге атыстырып ел арасын бүлдіріп жүретін мінезін сықақтаған. Екі досты бір-біріне айдап салатын жаман әдетіне «Шіркінде ес болсайшы сезед деген» деп кейіген. «Әркімге өсек тасып безектеген» деген жалғыз жолда Көжекбай тұтас тұлға, бүкіл бітімімен ел алдына келіп тұра қалған. «Безектеген» – әрі ащы сөз, әрі образ шындығын ашып тұрған сөз. Осы өсекшілдігі, екіжүзділігі үшін Абай Көжекбайды «Кімнің жүгі биік болса, соған қарғып шыққан мысық»[16], – деп атайды екен. Мұндайларды ел «Күнбағар», «Кімнің тарысы болса, соның тауығы» деуші еді. Ал Абай оларды өзінше теңеп, өзінше бейнелеп айтқан.

Ақын «Шәріпке», «Қара қатынға» атты эпиграммаларында мораль мәселесін қозғайды. Замандас кейбірі келіншектердің ұстамсыздығын, нәпсіқұмарлығын әзіл-шынын араластыра отырып қатты сықақтайды.

Абайдың тұрмыстық эпиграммаларының бірсыпырасы зілсіз, сынсыз әзіл болып келеді. Олардан объектіге деген ақын симпатиясы, қош көңілі сезіліп жатады. Мысалға «Қиясбайға» арнауды алып қарайықшы!

[16] Әуезов М. Әр жылдар ойлары. – Алматы, 1959. – 569-б.

167

Солдан оңға қарай: Еділ Ерғожин, Темірбек Қожакеев, Тарас Төлегенов

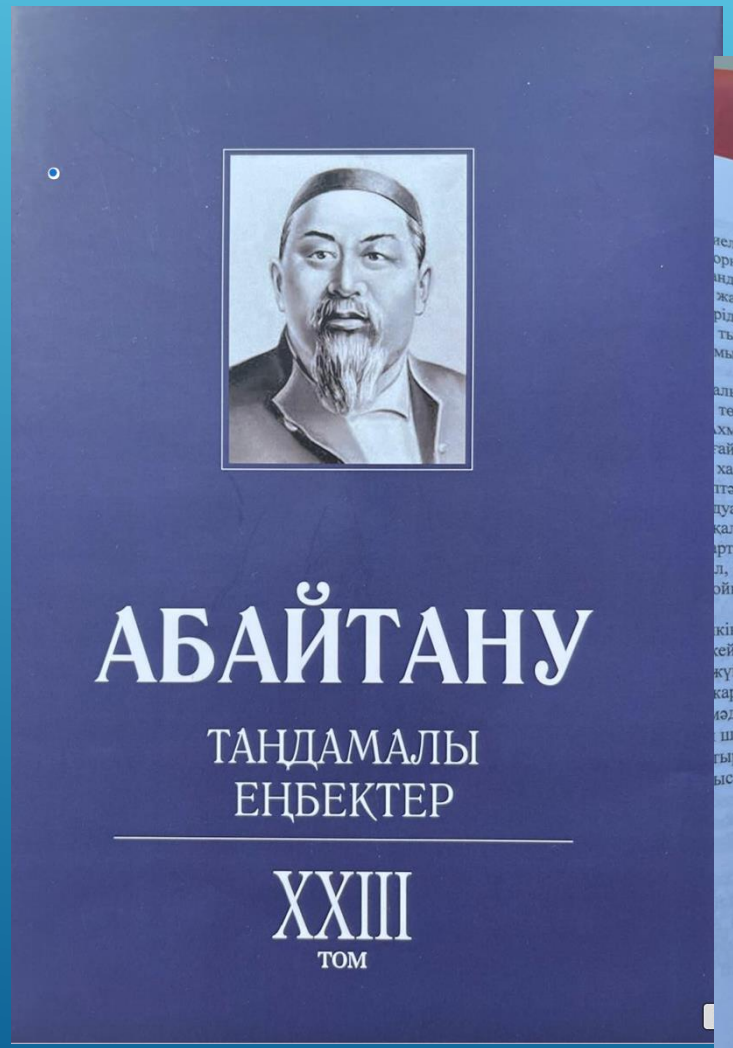
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

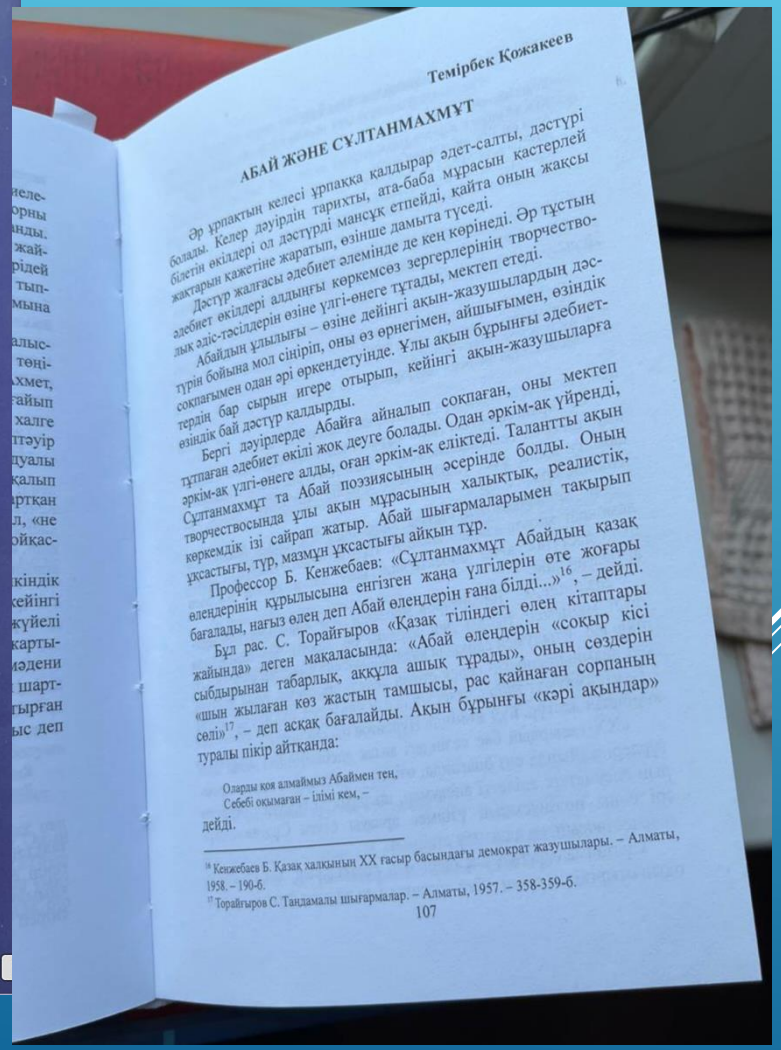

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Темірбек Қожакеев

АБАЙ ЖӘНЕ СҰЛТАНМАХМҰТ

Әр ұрпақтың келесі ұрпаққа қалдырар әдет-салты, дәстүрі болады. Келер дәуірдің тарихты, ата-баба мұрасын қастерлей білетін өкілдері ол дәстүрді мансұқ етпейді, қайта оның жақсы жақтарын қажетіне жаратып, өзінше дамыта түседі.

Дәстүр жалғасы әдебиет әлемінде де кең көрінеді. Әр тұстың әдебиет өкілдері алдыңғы көркемсөз зергерлерінің творчество-лық әдіс-тәсілдерін өзіне үлгі-өнеге тұтады, мектеп етеді.

Абайдың ұлылығы – өзіне дейінгі ақын-жазушылардың дәс-түрін бойына мол сіңіріп, оны өз өрнегімен, айшығымен, өзіндік сөкпағымен одан әрі өркендетуінде. Ұлы ақын бұрынғы әдебиет-тердің бар сырын игере отырып, кейінгі ақын-жазушыларға өзіндік бай дәстүр қалдырды.

Бергі дәуірлерде Абайға айналып сөкпаған, оны мектеп тұтпаған әдебиет өкілі жоқ деуге болады. Одан әркім-ақ үйренді, әркім-ақ үлгі-өнеге алды, оған әркім-ақ еліктеді. Талантты ақын Сұлтанмахмұт та Абай поэзиясының әсерінде болды. Оның творчествосында ұлы ақын мұрасының халықтық, реалистік, көркемдік ізі сайрап жатыр. Абай шығармаларымен тақырып ұқсастығы, тұр, мазмұн ұқсастығы айқын тұр.

Профессор Б. Кенжебаев: «Сұлтанмахмұт Абайдың қазақ өлеңдерінің құрылысына енгізген жаңа үлгілерін өте жоғары бағалады, нағыз өлең деп Абай өлеңдерін ғана білді...»[16], – дейді.

Бұл рас. С. Торайғыров «Қазақ тіліндегі өлең кітаптары жайында» деген мақаласында: «Абай өлеңдерін «сөкыр кісі сыбдырынан табарлық, аққұла ашық тұрады», оның сөздерін «шын жылаған көз жастың тамшысы, рас қайнаған сорпаның сөлі»[17], – деп асқақ бағалайды. Ақын бұрынғы «кәрі ақындар» туралы пікір айтқанда:

Оларды қоя алмаймыз Абаймен тең,
Себебі оқымаған – ілімі кем, –

дейді.

[16] Кенжебаев Б. Қазақ халқының XX ғасыр басындағы демократ жазушылары. – Алматы, 1958. – 190-б.
[17] Торайғыров С. Таңдамалы шығармалар. – Алматы, 1957. – 358-359-б.

107

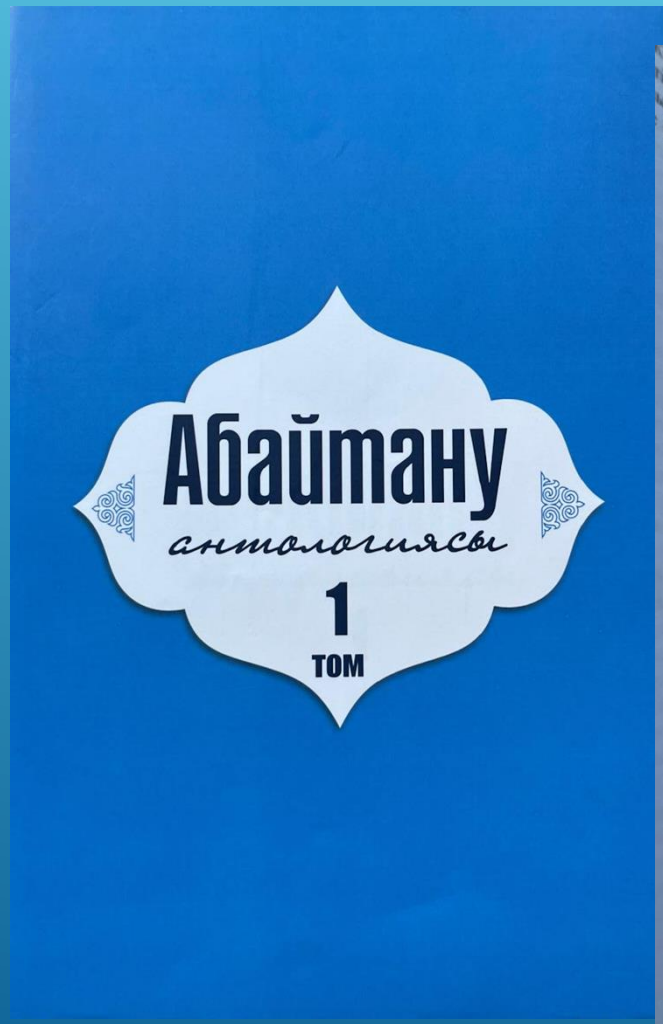
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

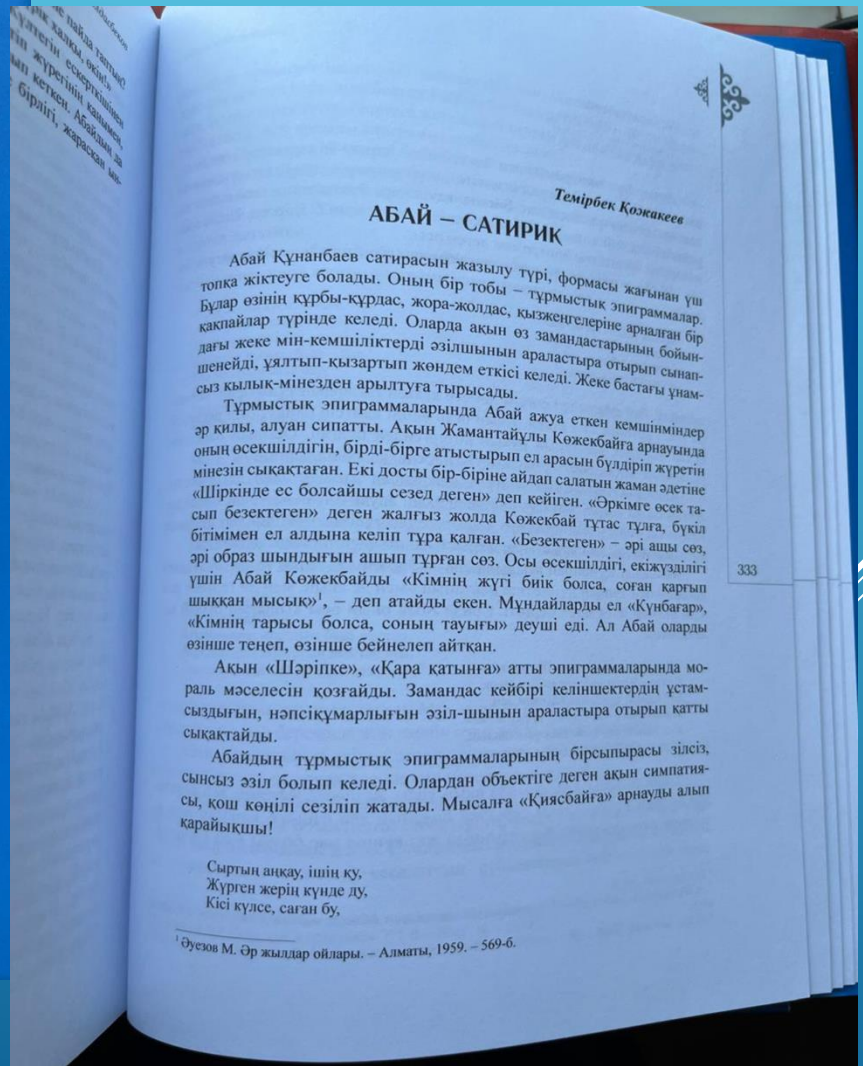

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Темірбек Қожакеев

АБАЙ – САТИРИК

Абай Құнанбаев сатирасын жазылу түрі, формасы жағынан үш топқа жіктеуге болады. Оның бір тобы – тұрмыстық эпиграммалар. Бұлар өзінің құрбы-құрдас, жора-жолдас, қызжеңгелеріне арналған бір қақпайлар түрінде келеді. Оларда ақын өз замандастарының бойындағы жеке мін-кемшіліктерді әзілшынын араластыра отырып сынапшенейді, ұялтып-қызартып жөндем еткісі келеді. Жеке бастағы ұнамсыз қылық-мінезден арылтуға тырысады.

Тұрмыстық эпиграммаларында Абай ажуа еткен кемшіліктер әр қилы, алуан сипатты. Ақын Жамантайұлы Көжекбайға арнауында оның өсекшілдігін, бірді-бірге атыстырып ел арасын бүлдіріп жүретін мінезін сықақтаған. Екі досты бір-біріне айдап салатын жаман әдетіне «Шіркінде ес болсайшы сезед деген» деп кейіген. «Әркімге өсек тасып безектеген» деген жалғыз жолда Көжекбай тұтас тұлға, бүкіл бітімімен ел алдына келіп тұра қалған. «Безектеген» – әрі ащы сөз, әрі образ шындығын ашып тұрған сөз. Осы өсекшілдігі, екіжүздігі үшін Абай Көжекбайды «Кімнің жүгі биік болса, соған қарғып шыққан мысық»[1], – деп атайды екен. Мұндайларды ел «Күнбағар», «Кімнің тарысы болса, соның тауығы» деуші еді. Ал Абай оларды өзінше теңеп, өзінше бейнелеп айтқан.

Ақын «Шәріпке», «Қара қатынға» атты эпиграммаларында мораль мәселесін қозғайды. Замандас кейбірі келіншектердің ұстамсыздығын, нәпсіқұмарлығын әзіл-шынын араластыра отырып қатты сықақтайды.

Абайдың тұрмыстық эпиграммаларының бірсыпырасы зілсіз, сынсыз әзіл болып келеді. Олардан объектіге деген ақын симпатиясы, қош көңілі сезіліп жатады. Мысалға «Қиясбайға» арнауды алып қарайықшы!

Сыртың аңқау, ішің қу,
Жүрген жерің күнде ду,
Кісі күлсе, саған бу,

[1] Әуезов М. Әр жылдар ойлары. – Алматы, 1959. – 569-б.

333

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Солдан оңға қарай: Еділ Ерғожин, Темірбек Қожакеев, Тарас Төлегенов

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Темірбек Қожакеевтің артында ел-жұрты, халқы сүйген, қоғам сыйлаған, әріптестері құрметтеген, шәкірттері табынып бас иген абыройлы, ардақты аты қалды. Бұл ат еш уақытта ұмытылмайды.

Көпжасар Нәрібаев

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Мерекелік шеруде

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Мен үшін, Сен, Темкем, дәл қазір де, баяғы сол қалпыңда алыс сапарға аттанып кеткендей боласың да тұрасың. Сен өмірден кетсең де, көңілден кеткен жоқсың. Бәрібір сол кездегі студенттік жастық шақтарымыз, құлынтайдай тебіскен кездеріміз, бір тілім қара нанды бөліскен күндеріміз ұмытыла ма? Сенің дос бейнең ардақты қалпында жадымда мәңгілік қалады.

Әбілфайыз (Алтай) Ыдырысов

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Темірбек Қожакеев шәкірттерінің ортасында

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

ДАРАБОЗ ДЕКАН

Қазақстанның тәуелсіздік жылдарындағы бес Ақпарат министрінің төртеуі профессор Т. Қожакеевтің тәрбиесін көрген шікірттері екен. Ұлағатты ұстазымыздың биік рухы алдында бас иіп: Жаның жәннәтта болсын, жан аға! – дейміз.

Мұхтар Құл-Мұхаммед

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Мерекелік шеруде. Солдан оңға қарай: Б. Кенжебаев, Т. Нұртазин, Т. Қожакеев

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

ДАРАБОЗ ДЕКАН

Темкең басшылық еткен тұста журналистика факультеті ҚазМУ-дың маңдайалды оқу орны болды. Темкеңнің қажыр-қайраты, темірдей тәртібі, турашыл талабы текке кеткен жоқ. Оның шәкірттері арасынан бірнеше министр, вице-министр, Мемлекеттік хатшы, Қауіпсіздік Кеңесінің хатшысы шықты.
Аты да, хаты да өлмейтін бір адам болса – Темірбек Қожакеев дер едік.

Нұртөре Жүсіп

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Жиналыста

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Бүтін бір дәуірдің ақпарат кеңістігінің «қақпағын» өз қал-қадарынша ашып-жапқан шәкірттері бар, ұрпақтан - ұрпаққа жететін кітаптары бар, ең бастысы өз әкесінің қадір-қасиетін сезіп қана қоймай, оның кейінгі өмірінде ел есінде қалдыру үшін аянбай еңбек етіп жүрген ұрпақтары бар, Темірбек ұстаз Қожакеев - бақытты тұлға! Құдай Тағала бүтін бір елдің идеологиясына еңбек еткен айтулы тұлғаның екінші өміріндегі осы бір бағын көп көрмесе екен!

Жанарбек Әшімжан

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Профессорлар Ханғали Сүйіншәлиев пен Темірбек Қожакеев

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Профессорлар Ханғали Сүйіншәлиев пен Темірбек Қожакеев

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Студенттер айтысында

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Проф. Темірбек Қожакеев пен ақын Сырбай Мәуленов

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

ҚазҰУ. Ақындар айтысының төралқасы

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Меркідегі мерейлі шақ

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Наурыз мерекесі

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Мемлекеттік емтиханда

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

100 жыл

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Профессорлар Темірбек Қожакеев пен Сұлтан Сартаев

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

«Ара-Шмель» журналының редакциялық алқа жиыны

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Оңға қарай. Отырғандар: З. Тұрарбеков, Қ. Бекхожин, Т. Қожакеев.
Түрегеп тұрғандар: А. Мархабаев, Р. Сағындықов, Ә. Ыдырысов

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Проректор Я.А. Аубакиров лездеме өткізуде

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Мерекелік шеруде. Оңға қарай: Т. Қожакеев, Қ. Қамбаров,

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Оңға қарай: М. Дмитровский, Х. Сүйіншәлиев, Б. Кенжебаев, З. Тұрарбеков, М. Балақаев, М. Сармурзина, Т. Қожакеев, Қ. Бекхожин, Ә. Ыдырысов

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Журналистика факультетінің ұжымы еңбек жарысында жеңімпаз болды

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Профессор Бейсембай Кенжебаевтың мерейтойында

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Жанұяда

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Оңға қарай: Мирас, Темірбек, Диас, Мадет Қожакеевтер

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Темкең жұбайымен

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

100 жыл

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Ауылдағы достарымен

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

ҚАЙТАЛАНБАС НАР ТҰЛҒА

Темірбек Қожакеев – 400–ден астам ғылыми еңбектердің авторы, Қазақстан Жоғары Мектеп ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстанның еңбек сіңірген қызметкері, «Құрмет Белгісі» орденінің иегері, Қазақстан Жазушылар одағы қазақ сықақшылары қауымдастығының президенті, Қазақстан Журналистер одағы сыйлығының бірнеше мәрте лауреаты болды.
Т. Қожакеев – қайталанбас нар тұлға.

Бауыржан Жақып

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Темірбек Қожакеевтің қазақ журналистикасына, қазақ мәдениетіне, Қазақстан жоғары мектебіне, Қазақстанның ғылымы мен біліміне, қоғамдық санасының жаңаруына қосқан үлесі, сіңірген еңбегі алтыннан ардақты, күмістен салмақты.

Жанғара Дәдебаев

100 жыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

Темірбек Қожакеұлы
1926-2003

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ТЕМІРБЕК ҚОЖАКЕЕВ
Е-КӨРМЕ

ҰСТАЗ ҒАЛЫМ ҚАЙРАТКЕР

Е-көрменің соңы

Е-көрме ардақты ұстаз, ғұлама ғалым, асыл азамат Темірбек Қожакеұлының дүниеге келгеніне 100 толуына арналған.
Жоба жетекшісі проф. Ж. Дәдебайұлы

Дайындаған Абай институты
Алматы
2026 жыл, наурыз